

ทฤษฎีภาวะทันสมัย

ทฤษฎีภาวะทันสมัย (Modernization Theory) เป็นทฤษฎีที่ต่อเนื่องจากทฤษฎีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจตามลำดับขั้นและทฤษฎีการกระจายรายได้ และการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่กล่าวมาแล้ว นักทฤษฎีภาวะทันสมัยมีหลายคนทั้งนักเศรษฐศาสตร์ นักรัฐศาสตร์ และนักสังคมวิทยาในปัจจุบันทั้งในยุโรปและสหรัฐอเมริกา เช่น เดวิด แมคเคลลันด์ (David McClelland) อเล็กซ์ อิงเคเลส (Alex Inkeles) และเดเนียล เลอร์เนอร์ (Daniel Lerner) เป็นต้น

1. ที่มาของทฤษฎี

ทฤษฎีภาวะทันสมัยเกิดจากความสำเร็จอย่างรวดเร็วของโครงการมาร์ชัลล์ (Marshall Plan) ที่สหรัฐอเมริกาช่วยเหลือประเทศต่างๆ ในยุโรป เพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง และนักวิชาการด้านเศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ และสังคมวิทยา ได้ประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศ

2. สาระสำคัญของทฤษฎี

ทฤษฎีภาวะทันสมัย มีสาระสำคัญดังนี้

1. การพัฒนาประเทศให้มีความทันสมัย เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงจากสังคมที่ยังไม่เจริญก้าวหน้า มีระบบเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมล้าหลัง ไปสู่สังคมที่มีความเจริญก้าวหน้า ทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และมีเทคโนโลยีระดับสูงเช่นเดียวกับประเทศในกลุ่มยุโรปตะวันตก และอเมริกาเหนือ (แสวง รัตนมงคลมาศ. 2534 : 43)

2. เศรษฐกิจ สังคม การเมือง และชีวิตส่วนตัวของบุคคลในแต่ละประเทศ จะมีภาวะแตกต่างกัน 2 ประการ คือ ภาวะเก่าแก่โบราณที่ล้าหลังกับภาวะทันสมัยที่มีความเจริญก้าวหน้า ต้องสร้างความทันสมัยแทนที่ความล้าหลังโบราณ ประเทศจึงเจริญก้าวหน้า

3. ประเทศที่พัฒนาแล้วสามารถก้าวสู่ภาวะทันสมัยได้ด้วยตัวเอง แต่ประเทศด้อยพัฒนาไม่สามารถที่จะดำเนินการได้สำเร็จอาจจะสร้างความทันสมัยได้เพียงบางส่วนเท่านั้น ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองขึ้น

4. กระบวนการสร้างภาวะทันสมัยของประเทศด้วยพัฒนา ต้องเป็นไปเช่นเดียวกับ ลักษณะการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจตามลำดับขั้น และการกระจายความเจริญทางเศรษฐกิจที่ ก้าวมาแล้ว ซึ่งความเจริญก้าวหน้าตามลำดับขั้นนี้เกิดขึ้นจากการที่สังคมยอมรับเทคโนโลยีทันสมัยในแต่ละขั้นโดยไม่ข้ามขั้นตอน

5. ภาวะทันสมัยทางเศรษฐกิจ คือ การมีโครงสร้างเศรษฐกิจที่ทันสมัยแบบสังคม อุตสาหกรรม และการสร้างชุมชนเมืองให้เกิดขึ้นโดยกระบวนการที่สำคัญ คือ การกล้ายเป็น อุตสาหกรรม (Industrialization) และการกล้ายเป็นเมือง (Urbanization)

6. ภาวะทันสมัยในการการเมือง คือ การนำการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยมี ตัวแทน (Representative Democracy) ตามแบบกลุ่มประเทศในยุโรปตะวันตกและอเมริกาเหนือ มาใช้

7. ภาวะทันสมัยทางวัฒนธรรม คือ การใช้แนวความคิดแบบสมเหตุสมผลเป็น บรรทัดฐานในการตัดสินระบบค่านิยม บรรทัดฐานทัศนคติและเป้าหมายของสังคม โดยการวางแผน กำหนดเกี่ยวกับกิจกรรมทางสังคมของบุคคล และการจัดรูปองค์กรของสถาบันต่างๆ เป็นองค์กร ขนาดใหญ่ (Bureaucracy) แบบตะวันตก

8. บุคลิกภาพของสมาชิกในสังคมทันสมัย (Modern Man) แบบชาวตะวันตก เช่น มีความรับผิดชอบ มุ่งความสำเร็จเป็นสำคัญ มีระบบค่านิยมและการเรียนรู้เกี่ยวกับการเข้ามีส่วนร่วม ตลอดจนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ (Effective Participation)

9. ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างภาวะทันสมัย คือ ผู้เชี่ยวชาญทางเทคโนโลยีสมัย ใหม่ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองแบบตะวันตก ซึ่งอาจจะเป็นคนใน ประเทศหรือต่างประเทศได้

10. รัฐต้องมีบทบาทในการวางแผนเพื่อผลักดันให้เกิดภาวะทันสมัย ด้วยการจัดตั้ง องค์กรต่างๆ ขึ้นดำเนินงานอย่างจริงจัง ขอความช่วยเหลือจากประชาชนในประเทศและความร่วม มือกับรัฐบาลต่างประเทศ ทั้งในด้านเงินทุน เทคโนโลยีการตลาด และผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่างๆ (ปกรณ์ ปริยาร. 2528 : 29 - 31)

จะเห็นได้ว่า แนวความคิดของทฤษฎีภาวะทันสมัย เกิดจากการผสมผสานหลักการของ ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมกับระบบการเมืองประชาธิปไตยแบบเสรีนิยมของประเทศในกลุ่ม ยุโรปตะวันตกและอเมริกาเหนือ ซึ่งมีลักษณะตรงกันข้ามกับกลุ่มประเทศสังคมนิยม ทฤษฎีภาวะ ทันสมัยเป็นที่ยอมรับขององค์กรสหประชาชาติ จึงจัดตั้งโครงการช่วยเหลือการพัฒนาระหว่าง

ประเทศและองค์กรระหว่างประเทศขึ้นหลายองค์กร ที่สำคัญ คือ ธนาคารเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศ (International Bank for Reconstruction and Development) กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund) ธนาคารโลก (World Bank) เป็นต้น

3. การนำทฤษฎีไปใช้ในการพัฒนาชุมชน

ทฤษฎีภาวะทันสมัยสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนได้ ดังนี้

1. ทฤษฎีภาวะทันสมัยเชื่อว่าการพัฒนาต้องสร้างภาวะทันสมัยให้เกิดขึ้นในโครงสร้างของสังคมทั้งระบบเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม และบุคคลในสังคมไม่ใช่เพียงส่วนใดส่วนหนึ่งในการพัฒนาชุมชน จึงควรดำเนินการพัฒนาไปพร้อมๆ กันหลายๆ ด้าน ในลักษณะแบบองекประสงค์ ไม่ใช่ดำเนินการด้านใดด้านหนึ่งเพียงด้านเดียว

2. ทฤษฎีภาวะทันสมัยเชื่อว่าประเทศไทยต้องพัฒนาไม่สามารถดำเนินการพัฒนาได้โดยตนเอง ต้องดำเนินการตามประเทศไทยที่พัฒนาแล้ว และขอความช่วยเหลือทั้งจากประชาชนในประเทศไทยและประเทศไทยต่างๆ จึงจะประสบความสำเร็จ ซึ่งสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาชุมชนได้ กล่าวคือในการพัฒนาชุมชนควรศึกษาจากชุมชนที่ประสบความสำเร็จแล้วปรับปรุงให้เหมาะสมกับชุมชนของตน แสวงหาความร่วมมือจากคนในชุมชนและสร้างเครือข่ายการพัฒนาแก่ชุมชนต่างๆ เพื่อสร้างพลังให้การพัฒนาประสบความสำเร็จต่อไป

3. ทฤษฎีภาวะทันสมัยมุ่งเน้นการดำเนินงานโดยการจัดองค์กรที่เหมาะสมในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนก็ใช้การจัดตั้งองค์กร และการพัฒนาในรูปของกลุ่มและองค์กรเช่นเดียวกัน จึงควรนำแนวทางการจัดองค์กรและการดำเนินงานในองค์กรของทฤษฎีภาวะทันสมัยไปใช้ในการดำเนินงานด้วย

4. ทฤษฎีภาวะทันสมัยได้กำหนดลักษณะของบุคคลที่ทันสมัยเอาไว้หลายประการ ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดลักษณะบุคคลที่พัฒนาแล้วของ การพัฒนาชุมชนได้

5. ทฤษฎีภาวะทันสมัยมีเป้าหมายและตัวบ่งชี้ภาวะทันสมัยในด้านต่างๆ ไว้อย่างชัดเจน ซึ่งสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนและโครงการพัฒนาชุมชน ตลอดจนการดำเนินงานพัฒนาชุมชนได้

6. ทฤษฎีภาวะทันสมัยมีทั้งลักษณะที่ดีและบกพร่อง ลักษณะที่ดีนั้นได้กล่าวมาแล้ว ในส่วนที่บกพร่องนั้น นักทฤษฎีหลายคนได้วิเคราะห์ไว้อย่างชัดเจนว่าหากที่จะเป็นไปได้และประสบความสำเร็จ ซึ่งจะกล่าวรายละเอียดในทฤษฎีการด้อยพัฒนาและการพึ่งพาในบทที่ 8 นับว่าเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนได้เช่นเดียวกัน